
RADOMIR IVANOVIĆ

KAMERNA POEZIJA

Lajtmotiv književnog stvaralaštva je — prolaznost ljudskog života. Ona neminovno rađa melanholična raspoloženja, koja se lako identifikuju u čitalačkom doživljaju s obzirom na srodnost pesničkog i čitalačkog viđenja sveta i događaja u njemu. Otuda toliko novih pokušaja da se definiše taj praiskonski nesporazum sa životom, da se objasni i obrazloži ona dobro poznata životna krivulja koja počinje i završava se — čuđenjem.

Veliki deo lirskih impresija iz najnovije knjige Branka Đurđulova*) upravo je posvećen toj tematici. Bez obzira da li su trideset i četiri liriska zapisa *Sete* nastajali na pravom inspirativnom vrelu, ili su nastali kao plod literarizacije, odnosno poetizacije proistekle iz određenih psihičkih stanja, jasno se može pokazati uobičajeno raspoloženje čoveka zamišljenog nad prolaznošću sveta. Iz ovih zapisa veje dah velike ljudske usamljenosti, tako da se pitanje formalne savršenosti postavlja kao pitanje sekundarnog značaja.

Kao programske pesme „*Sete*” naveli bismo sledeće: „*Tajna*” („Prolaze dani, redaju se čas prazni čas prepuni kao godine. Nekada nose više sobom nego što je to potrebno za čitav život. Tada nema prostora i vremena za snove: sve je u nekom komešanju i bezumnom grču, bez reda i smisla, i ima mnogo bezobzirne laži”...) i „*Tišina tuge*” („Usamljen sam. Noć je davno ovladala zemljom. Meseca i zvezda nema, ni kiše, ni huka vetra. Noć je i nikoga, i ničega nema, čak ni šumova mraka.”). Dve najčešće sretane reči upravo su *tajna* i *tuga*, pa smo stoga i izdvojili ove dve pesme za početak analize.

Đurđulov traga za *tajnom* ljudske egzistencije, posebno egzistencije čoveka urbanog senzibiliteta. Uočavajući ispravno to autorovo nastojanje, pisac pogovora Nikola Milošević („*Deus*

---

*) Branko Đurđulov: *Seta*. Nezavisno izdanje Slobodana Mašića. Beograd, 1976. godine.

absconditus", str. 68—76) uočava u lirskim minijaturama Branka Đurđulova upravo poeziju takvog čoveka, „pomalo umornog, urbanog čoveka, modernog senzibiliteta". Milošević kaže da „intelektualac velikih urbanih sredina — onaj pravi — nema svoje pribežište nigde" (str. 68). To znači da sav onaj prostor koji je Đurđulov ispunio opisom prirode i identifikacijom raspoloženja sa prirodom (bilo u saglasnosti sa njima, bilo u nesuglasju) — predstavlja samo još jedan neuspeo pokušaj bekstva od neumitnog toka sudbine. Pesimistička vizija života plavi ovu knjigu na način koji svoju ubedljivost postiže time što je odsutno izravno sugerisanje određenog raspoloženja, a tim više je stvorena atmosfera agnosticizma i skeptičkog viđenja života.

U carstvu ljudske usamljenosti prirodno dominira *tišina* i *seta*. Tome je posvećena i naslovna pesma „*Seta*": „Jasno se videlo kako se nije dogodilo ništa značajnije. Tu i tamo, u malim prekidima dugotrajnog umiranja, po neki smeh ili po koja zaustavljena suza. I to je bilo sve." To je poezija posvećena *proticanju* i pojavnosti *malih stvari* (kako se i zove jedna lirski minijatura; str. 19). Pri tome pesnik ne nastoji da svoja raspoloženja sugerise kao *kompleksna*. Iz kamernе pesničke projekcije on stvara jednu kantilenu u kojoj se molski pretapaju različite senzacije, ali ne toliko različite da bi narušile onaj osnovni motiv — o *prolaznosti života*, očevidan i u retkim trenucima lične sreće, kao i u dugim periodima egzistencijalne monotonije, predvidive monotonije svakidašnjice i regresivne budućnosti.

Skromnost književnih nastojanja Branka Đurđulova potrebno je posebno istaći. Njegove pretenzije nisu da nekim novim sadržinskim ili formalnim inovacijama bitno unapredi književnost kojoj pripada, jer se slična lirski proza, sa gotovo istovetnim raspoloženjima, mogla sresti još na početku ovoga veka, posebno u pesimistički intoniranim zbirkaма crtica Milutina Uskokovića. Svet zbivanja u *Seti* Đurđulov je nastojao da pokaže u svetlosti novog senzibiliteta, u čemu, razume se, nepodjednako uspeva, jer je čitava zbirka veoma neujednačeno ostvarena. Sa metodološkog stanovišta, pesniku bi se mogli uputiti značajni prigovori, kako u pogledu ovladavanja fakturom lirskih zapisa, tako i u pogledu tematike, stila i jezika, jer postoje lirski zapisi u njegovoj najnovijoj knjizi koji pojedinim delovima gotovo da i ne spadaju u domen književnosti.

Kako funkciju književne kritike vidimo prevashodno u afirmisanju onih vrednosti koje pojedino književno delo sadrži, to nameravamo da

istaknemo one delove zbirke u kojima se najvidnije ispoljava pesnikov talenat. Vrednije strane ove knjige čine, po našem mišljenju, sledeće pesme: „Neka bude mir”, „Zvezde”, „Ružan sam čovek”, „Naše doba”, već pomenute tri pesme, potom „Breskvin cvet”, „Crveno sunce”, „Bezumni”, „Mir daljine”, „Vlat trave”, „Nikad više”, „Neizvesnost”, „Ledeni breg”, „Snovi”, „Večiti posmatrač”, „Opraštanje” i „Nestanak snova”, mada i među nabrojanim pesmama postoji takođe neujednačenost.

Između uvodne pesme „Neka bude mir” i završne „Nestanak snova” pesnik je veliki posmatrač mikrozbivanja. Neke od pesama su nastajale sa vidnim naznakama uticaja i doticaja sa pesnicima iz stranih književnosti. Pri tome naročito mislimo na dve pesme. Prva od njih je vitmenovski naslovljena „Vlat trave”, koja doista može da posluži kao primer najizrazitijih pesničkih sposobnosti B. Đurđulova:

„Posle kiše koja je danima padala, malo
je ljudi i dece u parku.

Poneko prođe pored klupe na kojoj se
odmaram.

Usred staze, tanka nit trave, bledozelena,
skoro nevidljiva, lako se njiše na blagom
vetru.”

Kao što se vidi, pesma je ogoljena i demetaforizovana. Njena metaforičnost, odnosno njena simboličnost, dobija se retroaktivno, u čitalačkom doživljaju, nakon sastvaralačkog akta čitačevog, jer se u tom doživljaju isuviše lapidaran piščev stil popunjava međuprostorom značenja koji čitalac unosi u pesmu. Mozaik od koga je pesma sastavljena, sa nizom značenja koja ima kada se pesnikov kondenzovan izraz razloži, počinje da zrači punoćom značenja tek nakon kad se svi veoma pomno nabrojani detalji dovedu u međusobnu vezu i uzročnost, odnosno međusobnu uslovljenost, tako naoko jednostavna deskripcija širi svoja značenja i krug simbolike. Pitanje je, međutim, koliko od tog procesa nadograđivanja sme pesnik prepuštiti čitaocu da bi pokazao svu svoju darovitost!?

Druga pesma, koja je sandbergovski intonirana, zove se „Snovi”. Ona je posvećena „džungli na asfaltu”. Ovde je takođe vidan panteizam, jer je posvećena psihologiji urbanog miljea:

„Svuda okolo veliki blokovi betona. Dižu
se skoro do neba. U njima bezbroj ka-
veza za ljude.

U sredini nešto zakržljalog drveća, malo spržene trave i dve-tri stazice između njih. Na njima ljudi sa gomilom dece i velikim snovima o ogromnim šumama, sa širokim stablima i krošnjama visokim skoro do neba.”

Simbolika ove pesme mnogo je neposrednije saopštena, a njenu vrhunsku vrednost predstavlja hiperbola kojom se pesma završava, kao svedočanstvo ljudske mašte i pobune protiv sila i bezdušnosti civilizacije.

San je takođe reč koja se često sreće u ovoj knjizi poezije, bilo da se njome šire prostranstva ljudske čežnje, bilo da pokazuje uzaludnost bekstva od neumitnosti koje snalaze čoveka tokom njegovog postojanja. U tom smislu Đurđulov i direktno i indirektno sugerira izvesnu predestiniranost. Međutim, tamo gde je sugerisana isuviše direktno (kao što je slučaj sa svim pesmama posvećenim mladosti koja prolazi), ona gubi određen sloj poetskih značenja, a dobija ih na onim mestima na kojima je ta sugestija sadržana kao imanentna poruka pesme.

U svetu pesnikovih reminiscencija često nalazimo prisutno ljudsko biće, ono koje u svojim očima nosi *strah* od smrti ili po egzistenciju neophodan *smeh* (u pesmi „Ledeni breg” poetu predstavlja takav stih: „Svi znamo da nam je onda potreban vedar pogled i mali, po beznačajnosti jedva vidljiv, smeh.”). U već poznatom i tradicionalnom maniru pesnik čežne za ljudskom toplinom, dodirom, ohrabrenjem. Kada sve te neophodne sastojke života ne nađe u sadašnjici, on ih traži u evokacijama, u sopstvenoj ili tuđoj prošlosti. Evokacija je često i događajni okvir za izvesnu *idealizaciju* prijetnih senzacija. („Nema ni priča. Bilo je samo toplo veče okićeno zvezdama, kao novogodišnja jelka.”) U pesmi „Crveno sunce” Đurđulov gogenovski slika rustikalani pejzaž iznad urbanog miljea, da još više podvuče međusobnu razliku i otuđenje čoveka od prirode.

U prirodi je kamerni poezije, intimistički intonirane, da se često posluži sredstvima muzičkog izražavanja. Za razliku od tako intonirane poezije, Đurđulov više koristi sredstva likovnih umetnosti, interferirajući čulne predstave sa meditacijama o njima (eklatantan primer pruža pesma „Beli san”). Pri tome on se ne trudi da ostane pri istom krugu senzacija (karakteristična je pesma „Bezumni”), što dokazuje da shvata promenljivost ljudske prirode, a analitičaru ujedno pruža mogućnost da zaključi kako uprkos velikoj koherenciji koju poseduje zbirka *Seta*, ove pesme nisu nastajale jednovremeno i

tematizovano, nego u velikom vremenskom razmaku, sa brojnim varijantama, istina uvek pod brižnim okom pesnika, koji bdi nad svakim detaljem unetim u njih. („Dan je na izmaku, ispušta poslednja svetla. Sede u sobi bez reči i radosti i svako zna samo za svoj bol i svoju tugu. Jedino se čoveku, povremeno, pojavi neoobičan sjaj u očima donoseći varljivi zračak nade. U času obuzeti njom, niko ne zna zašto se pojavila i odakle je došla.” — kaže u pesmi „Neizvesnost”.) Stoga bi za iscrpno ukazivanje na značenja ove zbirke poezije bilo neminovno raspravljati i o *iracionalnom* u njoj, jer ta osobenost čini jednu od dominantnih ravni.

Sigurno je da poezija koju stvara Branko Ćurđulov ne može imati veliki broj poštovalaca, da neće imati onakav odjek kakav pesnici priželjkuju. No takođe je sigurno da će ona predstavljati zanimljivo čitalačko štivo onom krugu čitalaca koji uživa u sonornom sazvučju poezije posvećene ljudskoj intimi i malim stvarima.

